

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра банківської справи
(найменування кафедри)

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
(шифр та найменування спеціальності)
за освітньою програмою Банківська справа
(назва освітньої програми)

на тему: **«ОЦІНКА ПРИБУТКОВОСТІ БАНКІВ УКРАЇНИ»**
(назва теми)

Виконавець:
Студент ФФБС
Димов Родіон Олександрович

(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

Науковий керівник:
Д.е.н., доцент
(науковий ступінь, вчене звання)
Жердецька Л.В.

(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

ОДЕСА – 2020

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність роботи. Новітні тенденції розвитку банківництва обумовлені необхідністю подолання негативного впливу глобалізації на світові фінансові ринки та потребують впровадження нових підходів до управління діяльністю банків на макро- та мікрорівнях. Руйнівні наслідки впливу світової фінансової кризи на умови функціонування вітчизняних банків ускладнюються нестабільністю внутрішнього політичного та економічного середовища. Це потребує від банків України використання таких методів управління, які б відповідали вимогам фінансової глобалізації, інформаційного суспільства та викликам сучасності. Вагомою складовою створення ефективного механізму фінансового менеджменту банку є побудова науково обґрунтованої системи оцінки продуктивності банківського бізнесу.

Оцінка продуктивності банківської діяльності є одним з найважливіших пріоритетів банківської діяльності. Саме від того, як продуктивно працює окремий банк, залежить продуктивність роботи банківської системи в цілому. Для підвищення продуктивності банківської діяльності в першу чергу потрібно правильно її оцінити. Але в даний час ще не всі питання фінансового менеджменту в банку опрацьовані вітчизняними авторами досить глибоко, що обумовлено специфікою діяльності комерційного банку як єдиного економічного суб'єкта, системно керуючого всіма функціями грошей.

Розвиток банківського бізнесу залежить від подальшого зростання продуктивності, що належить до основних факторів забезпечення конкурентоспроможності банків і свідчить про прогресивний процес його розвитку. Для банків створення необхідних передумов зростання продуктивності як основного джерела ефективного економічного розвитку набуває в умовах жорсткої конкуренції першочергового значення.

Таким чином, дослідження оцінки продуктивності діяльності банку є актуальним і практично значимим.

Метою дипломної роботи є удосконалення методичних засад оцінки прибутковості банків України.

Досягнення поставленої мети потребує вирішення в дослідженні наступних **завдань**:

- розкрити економічний зміст та функції прибутку;
- охарактеризувати види та складові прибутку банку;
- визначити основи законодавчого регулювання отримання прибутку банками;
- проаналізувати чинники прибутковості банків;
- визначити тенденції зміни показників прибутковості банківської системи України;
- здійснити оцінку прибутковості АБ «Південний»;
- оцінити макроекономічні чинники прибутковості банків за країнами світу;
- провести стрес-тестування показника рентабельності залежно від рівня кредитного ризику.

Об'єкт дослідження – це процеси оцінки прибутковості банків.

Предмет дослідження – це теоретико-методологічні засади оцінки прибутковості банків.

Методологія дослідження. Методологічну основу дослідження склали загальнологічні, теоретичні та емпіричні методи пізнання: аналіз і синтез, абстрагування, узагальнення, індукція (обґрунтування теоретичних основ ефективності, прибутковості та продуктивності банківського бізнесу); алгоритмізація (розробка методичних рекомендацій щодо покращання процесів управління прибутковістю банківського бізнесу в Україні); статистичні методи (оцінка чинників прибутковості банківського бізнесу в Україні).

Інформаційну базу дослідження склали законодавчі та нормативні акти Верховної Ради України і Національного банку України, що регулюють банківську діяльність, монографії, наукові статті та інші праці вітчизняних і зарубіжних авторів, присвячені вирішенню проблем управління продуктивністю банківського бізнесу, дані Держкомстату України, дані Національного банку України. Для безпосереднього аналізу результатів функціонування банків використано дані офіційних періодичних видань Національного банку України та офіційного сайту Національного банку України, оперативні дані банків.

Публікації. Димов Р. Оцінка прибутковості банків України // Трансформації банківського бізнесу в умовах діджиталізації: збірник матеріалів V Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції (Одеса 11-12 квітня 2020 р.): Одеса: ОНЕУ, 2020.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота бакалавра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (66 найменувань). Загальний обсяг роботи становить 78 сторінок. Основний зміст викладено на 71 сторінці. Робота містить 8 таблиць, 22 рисунки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі кваліфікаційної роботи «**ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРИБУТКОВОСТІ В БАНКІВСЬКІЙ СПРАВІ**» Встановлено, що в сучасних умовах підвищується значення прибутку як об'єкта розподілу, створеного в сфері матеріального виробництва чистого доходу між підприємствами і державою, різними галузями народного господарства і підприємствами однієї галузі, між сферою матеріального виробництва та невиробничою сферою, між підприємствами і його працівниками. Оскільки прибуток є різницею між обсягом виробленої продукції і її собівартістю, то її величина і темпи зростання залежать від тих же трьох первинних факторів виробництва, які впливають на прибуток через систему показників обсягу промислової продукції і витрат виробництва. Таким чином, прибуток відіграє вирішальну роль в стимулюванні подальшого підвищення ефективності виробництва, посилення матеріальної зацікавленості працівників у досягненні високих результатів діяльності свого підприємства. Подальше посилення розподільної і стимулюючої ролі прибутку пов'язане з вдосконаленням механізму її розподілу.

Визначено, що до функцій прибутку відносять наступні: компенсаційно-гарантійна розвиваюча, капіталотворча, інноваційна, іміджева, розподільна, оціночна, інвестиційна. Різниця між доходами і витратами комерційного банку складає його валовий прибуток (валовий дохід). Показник валового прибутку (без обліку сплати податків і розподілу залишкового прибутку) дає характеристику ефективності діяльності комерційного банку. Кінцевим фінансовим результатом діяльності комерційного банку є прибуток до оподаткування (балансовий прибуток), який утворюється внаслідок руху грошових потоків, що характеризують доходи і витрати банку.

У другому розділі **«ОЦІНКА ПРИБУТКОВОСТІ БАНКІВ УКРАЇНИ»** проаналізовано прибутковість банків України як співвідношення їхніх сукупних доходів й витрат. Визначені етапи в динаміці показника співвідношення сукупних доходів та витрат банків. Установлено, що в посткризовий період продуктивність банківського сектору була від'ємною із частковим відновленням позитивної динаміки в 2011-2013 рр., проте підсилення економіко-політичної нестабільності зумовлює нестабільну та здебільшого негативну динаміку показника. Відновлення беззбиткової діяльності забезпечить ефективне управління проблемною заборгованістю та пошук джерел диверсифікації доходів. Водночас, починаючи з 2018 року необхідно відмітити суттєве зростання прибутковості банків; також встановлено вплив інфляції та економічного зростання на показники прибутковості банків. На цій основі зроблено висновок стосовно необхідності капіталізації отриманого прибутку з метою забезпечення фінансової стійкості на тлі наближення економічної кризи.

У роботі проведено порівняльний аналіз прибутковості АБ «Південний» та банківської системи України. Прибутковість власного капіталу АБ «Південний» була позитивною протягом усього досліджуваного періоду (на відміну від банківської системи України). В 2017 році динаміка віддачі власного капіталу банку була позитивною, однак негативно вплинули такі показники як чиста маржа прибутку та коефіцієнт використання активів, а позитивно – лише мультиплікатор капіталу. В 2018 році рентабельність також зросла. Зростання цього року було найбільш якісним: позитивно вплинули чиста маржа прибутку та коефіцієнт використання активів, які повністю перекрили негативний вплив мультиплікатору капіталу. В 2019 році показник рентабельності власного капіталу незначно знизився: негативний вплив був зумовлений скороченням коефіцієнту використання активів (дохідність активів), який частково був переkritий зростанням чистої маржі прибутку та мультиплікатору власного капіталу.

У третьому розділі **«УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИЧНИХ ЗАСАД ОЦІНКИ ПРИБУТКОВОСТІ БАНКІВ»** проведено оцінку наявності впливу окремих макроекономічних показників (динаміки ВВП та інфляції) на банківську прибутковість в 2007 та 2017 рр. Для цього проаналізовано наявність їхнього впливу на показник віддачі активів банків. Суттєві коливання даних за країнами зумовили необхідність виключення аномальних спостережень: дані щодо динаміки ВВП були обмежені рівнем [-10; 25],

інфляція [0; 35], а віддача активів [-5; 5]. За результатами аналізу виявлено наявність позитивного впливу динаміки ВВП на прибутковість банківського сектора економіки в 2007 році. В 2017 році зв'язок між показниками також позитивний, проте його щільність значно нижча. На цій основі зроблено висновок, що банківський та реальний сектори економіки нерівномірно відновлюють позитивні результати. Встановлено, що вплив інфляції найкраще описується параболою – помірні темпи інфляції свідчать про економічне зростання та позитивно впливають і на банківський сектор, проте при значному підвищенні рівня цін позитивний вплив нівелюється, а висока інфляція спричиняє й погіршення рентабельності банків. Водночас такий вплив є несуттєвим, оскільки щільність зв'язку незначна, тому підтвердження теоретичного припущення можна вважати слабким.

У роботі обґрунтовано сценарії для проведення стрес-тестування показника рентабельності залежно від рівня кредитного ризику. За результатами розрахунків встановлено, що в середньому по банківській системі України рівень кредитного ризику вищий, проте й рівень прибутковості значно вищий, ніж за результатами діяльності АБ «Південний». Тому банківський сектор в цілому більш стійкий до негативної зовнішньої ситуації, ніж АБ «Південний», а підвищення ризикованості активів з 25 до 30 % призведе до збитковості на рівні -1,77%. У той час, як зростання ризикованості активів АБ «Південний» з 5 до 10% спричинить збитки в розмірі 2,87% активів

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило зробити висновки, основні з яких такі:

1. Розкрито економічний зміст та функції прибутку. Різниця між доходами і витратами комерційного банку складає його валовий прибуток (валовий дохід). Показник валового прибутку (без обліку сплати податків і розподілу залишкового прибутку) дає характеристику ефективності діяльності комерційного банку. Кінцевим фінансовим результатом діяльності комерційного банку є прибуток до оподаткування (балансовий прибуток), який утворюється внаслідок руху грошових потоків, що характеризують доходи і витрати банку. Визначено, що до функцій прибутку відносять наступні: компенсаційно-гарантійна розвиваюча, капіталотворча, інноваційна, іміджева, розподільна, оціночна, інвестиційна.

2. Охарактеризовано види та складові прибутку банку. Прибуток – це головний показник результативності роботи банку. Кількісний і якісний аналіз прибутковості робиться з метою з'ясування фінансової стійкості банку й оцінки ефективності його роботи за визначений період часу. Доходи і витрати комерційного банку є чинниками першого ряду щодо формування прибутку. В узагальненому вигляді прибуток є різницею між доходами, отриманими банком за відповідний період внаслідок своєї діяльності, та витратами, здійсненими за той же період для забезпечення цієї діяльності.

3. Визначені основи законодавчого регулювання отримання прибутку банками. Об'єктом оподаткування є прибуток із джерелом походження з

України і за її межами, який визначається шляхом зменшення суми доходів звітного періоду на собівартість реалізованих товарів, виконаних робіт, наданих послуг і суми інших витрат звітного податкового періоду. Під час визначення ринкового діапазону рентабельності використовуються значення показників рентабельності, що визначаються за результатами не менше трьох зіставних операцій, у тому числі здійснених платником податків, за умови, що зазначені операції були здійснені з особами, які не є пов'язаними.

4. Проаналізовано чинники прибутковості банків. Фактори, які впливають на прибуток комерційного банку, є багаточисельними, але фактично, прибутковість банку залежить від доходів та витрат. Отже, для отримання правильної відповіді на питання удосконалення методів прибутковості значну роль відіграє дослідження проміжних показників — витрати, дохід, прибуток. У дослідженні проаналізовано прибутковість банків України як співвідношення їхніх сукупних доходів й витрат. Встановлено, що 32,5 % динаміки рівня прибутковості банків пояснюється коливанням індексу споживчих цін. Рівень R-квадрату 32,5 % є достатнім для подібних економічних моделей. Також аргументовано, що при інфляції вище 20% прибутковість банків сягає від'ємного значення. Можна зробити висновок, що банки є прибутковими в умовах, коли індекс споживчих цін не перевищує 20%.

5. Визначено тенденції зміни показників прибутковості банківської системи України. Протягом 2019-2018 рр. показник рентабельності власного капіталу банків продовжував зростати. Позитивно на цю динаміку вплинули мажа прибутку та коефіцієнт використання активів – це є чинники ефективності та прибутковості проведення банківських операцій. Водночас мультиплікатор власного капіталу негативно вплинув на значення рентабельності. Однак цей чинник не можна розглядати як негативний, оскільки зменшення мультиплікатору означає підвищення достатності капіталу банків, що є чинником їх фінансової стійкості. Отже, банки збільшення прибутку спрямовували на збільшення капіталу для створення «подушки безпеки» у кризових умовах. Якщо зміни тенденції зміни рентабельності банків протягом січня-лютого 2020 року продовжать позитивну динаміку, можна буде казати про зростання віддачі власного капіталу й в 2020 році. Проте, як неодноразово зазначалося вище, є низка чинників, які ймовірно чинитимуть негативний вплив на рентабельність банківського сектору економіки України.

6. Здійснено оцінку прибутковості АБ «Південний». Прибутковість власного капіталу АБ «Південний» була позитивною протягом усього досліджуваного періоду (на відміну від банківської системи України). В 2017 році динаміка віддачі власного капіталу банку була позитивною, однак негативно вплинули такі показники як чиста маржа прибутку та коефіцієнт використання активів, а позитивно – лише мультиплікатор капіталу. В 2018 році рентабельність також зросла. Зростання цього року було найбільш якісним: позитивно вплинули чиста маржа прибутку та коефіцієнт використання активів, які повністю перекрили негативний вплив мультиплікатору капіталу. В 2019 році показник рентабельності власного капіталу незначно знизився: негативний вплив був зумовлений скороченням

коефіцієнту використання активів (дохідність активів), який частково був перекритий зростанням чистої маржі прибутку та мультиплікатору власного капіталу. В цілому діяльність АБ «Південний» характеризується меншими коливаннями рентабельності порівняно із системою; прибутковість банку є більш стабільною.

7. Оцінено макроекономічні чинники прибутковості банків за країнами світу. За результатами аналізу виявлено наявність позитивного впливу динаміки ВВП на прибутковість банківського сектора економіки в 2007 році. В 2017 році зв'язок між показниками також позитивний, проте його щільність значно нижча. На цій основі зроблено висновок, що банківський та реальний сектори економіки нерівномірно відновлюють позитивні результати. Встановлено, що вплив інфляції найкраще описується параболою – помірні темпи інфляції свідчать про економічне зростання та позитивно впливають і на банківський сектор, проте при значному підвищенні рівня цін позитивний вплив нівелюється, а висока інфляція спричиняє й погіршення рентабельності банків. Водночас такий вплив є несуттєвим, оскільки щільність зв'язку незначна, тому підтвердження теоретичного припущення можна вважати слабким.

8. Розроблено методику та проведено стрес-тестування показника рентабельності банків залежно від рівня кредитного ризику. Сценарії стрес-тестів для банківської системи полягають в оцінці прибутку банківської системи у випадку зростання ризику до 30, 35 та 40 % для першого, другого та третього сценаріїв відповідно. У середньому по банківській системі України рівень кредитного ризику вищий, проте й рівень прибутковості значно вищий, ніж за результатами діяльності АБ «Південний». Тому банківський сектор в цілому більш стійкий до негативної зовнішньої ситуації, ніж АБ «Південний», а підвищення ризикованості активів з 25 до 30 % призведе до збитковості на рівні -1,77%. У той час, як зростання ризикованості активів АБ «Південний» з 5 до 10% спричинить збитки в розмірі 2,87% активів.

АНОТАЦІЯ

Димов Р.О. «Оцінка прибутковості банків України»

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра зі спеціальності «072-Фінанси, банківська справа та страхування» за освітньою програмою «Банківська справа».

Одеський національний економічний університет. – Одеса, 2020.

У роботі розглянуті теоретичні аспекти банківської прибутковості. Розкрито економічний зміст та функції прибутку. Охарактеризовано види та складові прибутку банку. Визначено основи законодавчого регулювання отримання прибутку банками.

Проаналізовано чинники прибутковості банків. Визначено вплив макроекономічних та мікроекономічних чинників на співвідношення доходів та витрат банків. Визначені тенденції зміни показників прибутковості банківської системи України. Здійснено оцінку прибутковості АБ «Південний».

Проведено оцінку макроекономічних чинників прибутковості банків за країнами світу. Проведено стрес-тестування показника рентабельності активів залежно від рівня кредитного ризику.

Ключові слова: банк, банківська система, фінансові результати банку, прибуток, прибутковість, віддача активів та капіталу, стрес-тестування прибутковості.

ANNOTATION

Dimov RO " Ukrainian banks profitability assessment "
Qualifying work for a bachelor's degree
in the specialty "072-Finance, Banking and Insurance"
under the educational program "Banking".
Odessa National Economic University. - Odessa, 2020.

The theoretical aspects of bank profitability are considered in the work. The economic content and functions of profit are revealed. The types and components of the bank's profit are described. The basics of legislative regulation of profit generated by banks are determined.

The factors of bank profitability are analyzed. The influence of macroeconomic and microeconomic factors on the ratio of income and expenses of banks is determined. The tendencies of change of indicators of profitability of the banking system of Ukraine are defined. The profitability of JSB "Pivdennyi" was assessed.

An assessment of macroeconomic factors in the profitability of banks around the world has been done. Stress testing of the return on assets depending on the level of credit risk was performed.

Key words: bank, banking system, financial results of the bank, profit, profitability, return on assets and capital, stress testing of profitability.